

בין חוכמה מוסר ופולחן

סנטו
בתי מרחץ יפניים

אהד צפתי*

דמיינו את עצמכם משוטטים ברחובות הצדדיים של טוקיו, אוסקה, קיוטו, פוסעים באחד מרחובות הקניות. ליד חנות האורז או חנויות הנוחות, אתם מרימים לרגע את המבט אל מבנה גדול ומרשים המזכיר בצורתו מקדש בודהיסטי. וילון צבעוני מושך עיניים מותקן עד מחצית הגובה בכניסה, ועליו כתוב בסנינית "מים חמים". מתחתיו משטח עץ קטן שעליו סדורים סנדלי מבקרים. זוג צעיר נכנס פנימה - הוא אומר לה משהו והיא מהנהנת בהסכמה; הוא פונה ימינה, והיא, בעודה חולצת את סנדליה פונה שמאלה, מניחה אותם בארונית עץ פנימית ונעלמת בחן אל פנים המבנה. אם תאזרו מעט אומץ ותפסעו פנימה לתהות על אופיו של אותו מבנה עלום, תגלו אולם ובו מים זורמים מכל מקום. "כוהנים" עירומים מברישים בהתלהבות ובמסירות את עצמם, או את זולתם. אתם תוהים, מה גורם לכל האנשים האלה לבוא ל"היכל" הקיטור הזה ומבינים בהדרגה שמהות הפולחן במקדש הזה והסיבה לכל ההתרחשויות בו היא קדושת ניקיון הגוף... והנשמה

Bathing together caused a social dispute, resulting in a partition between men and women's domains. This was mainly encouraged by conservative bodies who aspired to preserve bathing in public baths as a meditative ritual.

הרחצה המשותפת היוותה נושא למחלוקת חברתית, שגרמה להתקנת מחיצה בין מתחמי הגברים והנשים, בעיקר בעידוד גורמים שמרניים שהטיפו לשמר את הרחצה בסנטו כפולחן דתי ברוח הזן-בודהיזם המבוסס על מדיסציה לצורך הארה.

Tiled roof above a heavy timber beamed entrance, giving it an identifiable presence among its neighboring buildings. Reminiscent of a temple in its external form, the sento constitutes an integral part of Japanese urban scenery. **Right page, top:** Sketch by Russell Stutler from his sketchbook. **Below:** Entrance to sento in the Shinjuku district, Tokyo.

גילוי בית המרחץ בתוך מבוכ הרחובות הפנימיים והצרים של כל עיר יפנית עורר אצלי במבט ראשון תהייה. המבנה המקורה בגג מתעגל מחופה ברעפי חרס וקורות עץ עבות מזכיר מקדש. אולם, שלא כמו המקדשים הכהים, קירותיו החיצוניים היו צבועים בצבע רוד עתיק, אבל בהמשך למדתי שהצבע והצורה של הסנטו אינם קבועים. הגודל הרב נועד להקנות למבוגרים ביטחון שמדובר במשהו רציני, ואילו צבעי הפסטל מרככים את המבנה המאיים כדי לא להרתיע ילדים.

שנים עברו מאז אותו ערב קייצי של יום שלישי שבו ביקרתי לראשונה בבית המרחץ בתחילת ספטמבר. יום שלישי היה היום הטוב ביותר לביקור בסנטו השכונתי שלי, הסגור בימי שני לצורך קירצוף. ביום זה הניקיון היסודי מגיע לכל פינה - הכניסה, חדרי ההלבשה, התאים האישיים - הרבה מעבר לריצפת העץ והחדרים המקורצים מדי יום. ביום שלאחר יום הניקיון (המשתנה ממקום למקום) הסנטו מקבל את פני הבאים בארשת כבוד והתחדשות.

אני מפנה לעצמי כשלוש שעות, ואחרי הכנה נפשית יוצא בהתרגשות מהבית עם מגבת, סט סבונים ושמפו, שאותם אני שם בגיגית קטנה, שתשמש אותי בסנטו לשטיפת הגוף. לפני שאני עוזב את הבית אני מכניס למקרר שני בקבוקי בירה, שנועדו לאותם רגעים של אחרי. בחוץ ערב סתווי נעים, הזמן הטוב ביותר לרחצה. עדיין אור שיחדור דרך החלונות הגבוהים כדי להאיר את קירות התכלת ואת ציור הר הפוג'י האופייני, מעל בריכות הרחצה.

אני יוצא לדרך רכוב על אופניי אבל כעבור מאה מטר שב לקחת את פנקס הסנטו שלי, שבו אני נוהג מעתה לכתוב רעיונות ומחשבות בצאתי מהמים המהבילים. אני יוצא בין הראשונים, אני חושב, כשהסנטו ריק למחצה וכל שכשך של מים יוצר הד חזק בחלל שגובהו מגיע לכ-7 מטרים. בשעות המוקדמות האלה המים עדיין חמים מאוד ובתוליים והסנטו מאוכלס בעיקר בנשים, שקולותיהן נשמעים היטב באגף הגברים השומם בשעה זו.

המחיצה בין מתחם הגברים למתחם הנשים נמוכה ואינה מגיעה עד התקרה, ואין זה מחזה נדיר שמי מן הרחצים יקרא לבן משפחתו שמעבר לקיר. כך יוצא שהנוכחות הנשית מורגשת היטב במתחם הגברים, ולהיפך. ההפרדה הוויזואלית בין הגברים לנשים מתחילה למעשה כבר בכניסה, אולם רק בעל הסנטו ואשתו היושבים על מושב מוגבה יכולים להשגיח כל העת על המתרחש בשני המתחמים.

מחשבותיי מניעות את גלגלי האופניים לכיוון בית המרחץ. בדרכי אני עובר ליד מקדש ומקבל קידה מהגן החייכני. אני משיב לו בקידה מנומסת תוך כדי רכיבה, הוא מזהה את הגיגית ביד שמאל, מרים גבה ובפנים תמהות שואל "לסנטו?" אני ממשיך לרחוב הקניות ההומה, שלאורכו מופיעים כבר קישוטי המומיגי מהפלטניק של עלי המייפל האדומים, שמאפיינים כל כך את שיא הסתיו. המומיגי האמיתיים עדיין בגוון ירוק צהבהב, אבל היפנים מקדימים תמיד את הטבע.

הסנטו המזכיר בצורתו החיצונית מקדש, מהווה חלק בלתי נפרד מהנוף העירוני ביפן. **למעלה:** רישום של ראסל סטטלר מתוך "ספר הסקיצות של ראסל סטטלר". **למטה:** כניסה לסנטו ברובע שינג'וקו, טוקיו. **בעמוד השמאלי:** גג הרעפים של הסנטו, ומתחתיו מבנה הכניסה המגושם, המעניק לו נוכחות מזהה בין בתי הרחוב

Photo: Nishikawa yoko's

Intended to create a dignified atmosphere, the symbolic decoration is based on ritual conventions stemming from Indian roots - a goldfish pond and inner garden.

Top: Low partition between the men and women's domains, intended to create a reasonable degree of privacy, while maintaining an atmosphere of togetherness.

Bottom: Personal water jugs. Right page: "Women at bath" - wood painting by 18th century artist Torii Kiyonaga.

בדומה להרגלי חיים אחרים, מקורו של הסנטו היפני בהודו. הוא הגיע ליפן דרך קוריאה וסין במאה השישית, לאחר שהמנזרים הבודהיסטיים פתחו את בתי המרחץ הקטנים שלהם לציבור בעיקר למטרות ריפוי. המבנה שהיה עשוי מקורות עץ עבות חופה בגרעין חרס וכלל חדר כניסה שהוביל דרך צוהר נמוך בקיר (כדי למנוע בריחת חום) לחדר רחצה מוצנע וחשוך וכן גינה מטופחת, בריכת דגי זהב, ציורי קיר ופסלי ענק של בודהה.

בתי המרחץ הפכו להיות פופולריים במיוחד בתקופת נארה, שהייתה בירת התרבות היפנית בין השנים 710-784. בתקופה זו היחסים עם סין התחזקו, כאשר תלמידים מהמעמד העליון נשלחו לסיין, חזרו ליפן ותפסו בה משרות מפתח.

המעמד העליון שסיגל לעצמו דפוסי התנהגות של האצולה הסינית, בנה באחוזות הפרטיות בתי מרחץ - טרנד שחילחל בהדרגה גם למעמד הבינוני - מה שהפך במהרה את טקס הרחצה הפולחני לקונבנציה עממית.

כאשר לא היו עדיין ברזים, שטיפת הגוף נעשתה בעזרת דליי עץ שמולאו מבריכת הרחצה הלוהטת, כשלכל מתרחץ הוקצבה כמות מים מצומצמת. בתקופה זו חזות בתי המרחץ הייתה עדיין פשוטה, והרחצה שהייתה משותפת לגברים, נשים ואפילו ילדים, הפכה אותם למקום בילוי משפחתי.

אני כבר כמעט מגיע, מרים את ראשי לחפש את העשן מארובת הסנטו, מחנה את אופניי מול חנות המשקאות, מסתובב כדי לראות את הזוגות הנוהרים פנימה מתחת לווליון ה"נורן". מימין המשאל הבתים המוכרים וביניהם... לא הסנטו אלא חלקת אדמה חשופה, ורק אז אני מבין את תמיהתו של אצקה שידע שבית המרחץ העתיק בן ה-70 - בין מבני העץ הבודהיים ששרדו את הפצצות על טוקיו במלחמת העולם השנייה - נעלם ואיננו.

עשר דקות אח"כ אני כבר הופך גיגית מלאה במים קרים מעל גופי הרותח בטצונויו (Tatsu-No-Yu - מי הדרקון) שמעתה ואילך יהיה הסנטו שלי בטוקיו. אותם נעליים סדורות בכניסה, אותו משטח עץ מבריק במבואה ובחדרי ההלבשה, אותם חלונות גבוהים צמודים לתקרה, אותה מחיצה נמוכה מפרידה בין גברים לנשים, אותה גינה ואותה בריכת דגים. את הקיר מעטר כרגיל ציור של הר פוג'י, ושלט מול הבריכה מודיע שיום החופש כאן הוא יום רביעי.

הצורך בבתי מרחץ ציבוריים התפתח ביפן, כמו במקומות אחרים בעולם (ובכלל זה גם באירופה) בהיעדר חדרי רחצה מטעמי מקום ותשתיות סניטריות בבתיים. אולם, בניגוד לתרבות המערבית שבה הבנייה החדשה חיסלה את הרלוונטיות שלהם, הסנטו היפני שרד כפונקציה תרבותית.

אני ממשיך במורד הרחוב כשאיש מבוגר לבוש בחליפת שלושה חלקים קורא לעברי "הו הו". בודאי הוא טועה, אני חושב, כי בעיני היפנים כל הזרים דומים. הוא ממשיך "הו הו" ומפאת הנימוס אני עוצר לידו. אחרי דקה של תמיכה של הדדית אני מצליח לזהות את אצקה, המורה לקליגרפיה שמקצץ לי את הגב מדי פעם לאחר הטבילה באמבטיה הגדולה - מחווה השמורה רק לבני משפחה וחברים קרובים. במתחם האמבטיה הגדולה ממוקמות נקודות רחיצה אישיות, בכל נקודה שרפרף נמוך ומולו מראה, וצינור מים אישי. אצקה סנסיי (כינוי למורה ביפנית) הציע לסבן את גבי רק לאחר שנתיים של ישיבה משותפת והיכרות שהפכה עמוקה יותר ויותר. אבל עכשיו אחרי שנתיים וחצי של מפגשים שבועיים הייתה זו הפעם הראשונה שאנחנו נפגשים בבגדים, ואצקה המוצק והמרשים בסנטו, נראה בחליפתו כמו חבילה גדולה ומוגושמת.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית, נבנו ברוח הזן הבודהיסטי, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה. **למעלה:** "נשים בבית מרחץ" - ציור עץ מן המאה ה-18 של האמן טוריי קיונאגה. **בעמוד השמאלי, למעלה:** קיר ההפרדה הנמוך בין מתחמי הגברים והנשים, נועד ליצור מידה סבירה של פרטיות תוך שימור אווירת הביחד. **בעמוד השמאלי, למטה:** כדי המים האישיים.

Continuing down the street, an old man dressed in a three-piece suit calls to me - "ho, ho". He's probably mistaken, I think to myself, because all foreigners look the same to the Japanese. But he continues "ho ho-ing" and out of politeness I stop beside him. After a moment of mutual astonishment, I identify Otsuka, the calligraphy teacher who scrubs my back after bathing in the large pool - a gesture usually reserved only for family and close friends. In the large room there are personal bathing points; each of these has a low stool opposite a mirror and a personal water pipe. Otsuka Sentei (the Japanese word for teacher) offered to soap my back only after two years of sitting together and an acquaintance that became increasingly close. But now, after two and a half years of weekly meetings, this was the first time we had met clothed and Otsuka, solid and impressive in the sento, looked totally different to me in his suit.

Korea and China during the sixth century, after Buddhist monasteries opened their small bathhouses to the public, mainly for healing purposes. The building was made of thick wooden beams canopied with clay roof-tiles and included an entrance leading to a small opening in the wall (to reduce heat loss) to a concealed, dark washing hall with a well-kept garden and goldfish pool, and huge statues of Buddha.

The bathhouse became very popular during the Nara period, the capital of Japan between 710-784. During this period, relations with China strengthened and upper-class students sent to China, returned and soon took key positions in Japan. Adopting the Chinese nobility patterns of life, the upper classes began to build bathhouses on their private estates - a trend that gradually filtered down to the middle classes - to become a popular, ritual convention.

Without faucets, they washed their bodies with the help of wooden pails filled with hot water, each bather allocated a limited amount of water. During this period, bath houses were still simple in appearance, and women, men and even children bathed together, which made bath houses a family place for recreation. Scrubbing services, which provided women with a livelihood, were gradually added, and later, rest rooms where sex was briefly provided.

This caused a social debate where conservative bodies who advocated bathing as a religious ritual, attempted to get rid of shared bathing. Within this frame, the conservative Shogun Tokugawa took real action, ordering the construction of a low partition, which, to this day, separates women and men's domains. Sex services did decrease, to be established outside the sento, under the title "soap land".

At the end of the Edo period that was characterized by stability and economic prosperity, the form of the sento became

stylized. The temple-like appearance began to include a large sunken bath and tall high windows to let in the light, while maintaining the modesty of the bathers. However, the symbolic decoration was maintained to create a dignified atmosphere based on ritual conventions originating in India - at the center of which were a fish pond and inner "Zen Buddhist" garden, which strives to connect wisdom, ethics and meditation.

From the late nineteenth century, during the Meiji period (1868-1912), Japan began to open up to the West and the sento established itself as a commercially owned social recreation center, maintaining its symbolic presence above its surroundings.

The following Taisho period (1912-1926) was rife with social and economic disaster, both as a result of the emperor's deteriorating health, and the worst earthquake in the history of Tokyo, in 1923. At this time, more than 3000 bathhouses were registered in Tokyo alone, while two days later, tens of thousands of people found themselves without shelter and with deteriorating sanitation, increasing the importance of the only 400 sentos left standing.

The bathhouses were quickly restored, using modern materials and easily available components, such as mosaic floors instead of the old-fashioned timber decks, large mirrors placed in dressing rooms - a situation that exists more or less to this day.

The sento is often mistaken for the Onsen - the hot bathhouses scattered throughout Japan, based on hot springs. Their main livelihood comes from country tourism so they also provide accommodation facilities. Unlike the Onsen, the sento is found mainly in the big cities, usually heated by burning wood taken from old timber houses.

Like most Japanese construction, the sento is also adapted to tatami dimensions - the traditional sleeping mat that symbolizes the connection between human needs and building dimensions.

*Ohad Tsfati, product design and paper artist. Owns a workshop for producing and designing Japanese Kozo paper. Lived in Tokyo for 25 years and today leads multi-disciplinary groups throughout Japan.

Technical advisor: Na'ama Atar.

Fuji Mountain - the highest in Japan - a source of inspiration in literature and art - appears as a decorative convention in almost every sento. **Left page:** Commercialization of the sento supplies a wider range of activities for all family members.

החל מסוף המאה התשע עשרה בתקופת מייג'י (Meiji 1868 through July 1912) יפן החלה להיפתח למערב, והסנטו התמסד כמרכז בילוי ומפגש בבעלות מסחרית, תוך מיקומו הסמלי במבנה גבוה המתנשא מעל לסביבתו.

תקופת טאישו שבאה אחריה (Taisho 1912-) הייתה הרת אסון מבחינה חברתית וכלכלית בשל מצבו הבריאותי הירוד של הקיסר, ורעידת האדמה ההרסנית ביותר בתולדות טוקיו שהתרחשה בשלהי כהונתו הקצרה ב-1923.

בתקופה זו נרשמו יותר מ-3,000 בתי מרחץ בטוקיו לבדה, ויומיים לאחר מכן נותרו על כנם 400 בלבד, כאשר רבבות מוצאים את עצמם ללא דרישה גג והמצב הסניטרי המידרדר הגדיל את הדרישה למרחצאות הציבוריים. שיקום המרחצאות נעשה במהירות תוך שימוש בחומרים חדישים ומרכיבי נוחות, כגון רצפות פסיפס שהחליפו את משטחי העץ המיושנים, מראות גדולות בחדרי ההלבשה - תמונת מצב שנשמרה פחות או יותר עד היום.

להבדיל מהסנטו הפונקציונאלי המשמש לרחצה על כל ההבטים המיוחסים לכך, המרחצאות החמים

בהדרגה הוספו לסנטו שירותי קירצוף כפרנסה לנשים, ומכאן הדרך לחדרי מנוחה קטנים שבהם הוענקו שירותי מין הייתה קצרה. כתוצאה מכך נעשו ניסיונות לבטל את הרחצה המשותפת, בעיקר על ידי גורמים שמרניים שהטיפו לשמר את פולחן הרחצה כטקס דתי. פעולה ממשית נעשתה על ידי השגון השמרן טוקוגאווה שהורה על הקמת קיר הפרדה נמוך, שיוצר עד היום חיץ בין מתחם הגברים ומתחם הנשים. כפועל יוצא שירותי המין אמנם פחתו, אך התמסדו מחוץ לכותלי הסנטו, תחת הכותרת soap land.

בסוף תקופת אדו שהתאפיינה ביציבות ופריחה כלכלית, מבנה הסנטו החל להסתגל מבחינה עיצובית. החזות ה"מקדשית" החלה לכלול את רחבת הרחצה המשוקעת, ואת החלונות הגבוהים המכניסים אור תוך שמירה על צניעות המתרחצים.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית נבנו ברוח הזן-בודהיזם, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית נבנו ברוח הזן-בודהיזם, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית נבנו ברוח הזן-בודהיזם, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית נבנו ברוח הזן-בודהיזם, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה.

הקישוט הסמלי שנועד ליצור אווירה מכובדת מבוסס על קונבנציות פולחניות המאזכרות את השורשים ההודיים - כגון בריכת דגים וגינה פנימית נבנו ברוח הזן-בודהיזם, המבוסס על מדיטציה לצורך הארה.

הוט-טאב בית זית

אגן טבילה ביתי

הוט טאב בית זית, עשוי כולו מעץ טיק בורמזי איכותי. המים החמים והעץ העשיר בשמן אתרי, פועלים להרגעת הגוף והנפש

דותן רום 052-3824543

בית זית HOT TUB

wisdom ethics & ritual

sentō - japanese
public baths

ohad tsfati

Imagine yourselves wandering through the back streets of Tokyo, Osaka, or Kyoto... walking down one of the commercial streets. Next to the rice store, or the convenience stores, you briefly look up at a large and impressive building reminiscent of a temple. A bright curtain partially covers the entrance over which "hot water" is written in Chinese. Underneath is a small deck for visitors' sandals. A young couple go inside - he says something to her and she nods in agreement; he turns right and she turns left, removes her sandals, places them in a wooden chest and gracefully disappears inside the building. Stepping inside and wondering about the nature of this unknown building, you discover a hall filled with running water everywhere. Naked "priests" enthusiastically scrub themselves, or each other, and you wonder what draws all of them to this steaming "hall", and slowly realize that the meaning and the only reason for this ritual is merely the sanctity of a clean body... and soul.

The discovery of a bathhouse in the maze of narrow, inner streets of any Japanese city initially filled me with wonder. The building with its curvy clay roof tiles above thick wooden walls at the entrance made me wonder - unlike temples, its outer walls were painted in old pink, though I later learned that the color and form of the sentō are not consistent. Its size is meant to assure adults that the bathhouse is an honored place, while the pastel colors are intended to soften the severe building for children.

Years have passed since that summer Tuesday evening at the beginning of September, when I visited the bathhouse for the first time. Tuesday was the best day to visit my sentō, which was closed on Mondays for cleaning. The thorough cleaning reaches every corner - the entrance, dressing rooms and lockers - far beyond the timber floor in the washing rooms that are scrubbed daily. On this day, the sentō receives its visitors with an air of dignity and renewal.

I set aside about three hours for myself and, after mental preparation, I buoyantly leave the house with a towel and a set of soaps and shampoo in a small basin that would serve for washing my body at the sentō. Before leaving the house, I put two bottles of beer in the refrigerator for later. Outside it was a pleasant autumn evening, the best time for a bath. Still enough light to penetrate the high window, to light up the pale blue walls with the Fuji Mountain painting hanging above the baths.

I set out on my bicycle, but after about a hundred meters return for my sentō notebook, in which I write down my ideas and thoughts after getting out of the steaming water. I'll be among the first to arrive, I think to myself, the sentō will be half empty, every splash echoing loudly in a space that is over 7 meters high. In these early hours the water is still very warm and pristine, and the sentō is mainly populated by women, their voices clearly heard on the men's side.

The low partition between men and women's domains doesn't reach the ceiling and it is not uncommon to hear a bather calling a family member on the other side of the wall. So the female presence is greatly felt in the men's area, and vice versa. This light partition actually starts at the entrance, and only the owner of the sentō and his wife, who sit on a raised seat, can see what is happening on both sides of it.

My thoughts paddle the wheels of the bicycle towards the bathhouse. On the way, I pass a temple and receive a bow from the smiling gardener. I politely bow in return while riding by; he identifies the basin in my left hand, raises an eyebrow and in a puzzled voice asks - "to the sentō?" I continue to the busy commercial street the whole length of which is decorated with red plastic Japanese maple leaves so characteristic of the peak of Fall. Real maple leaves are still yellowing... but as I learned to know, the Japanese are always ahead of nature.